

ԾԻԱԾԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

Ամեն շաբաթ օր կը հրատարակուի :
Տարեկանն է 30 դր. վեցամսեայն
15 դր. կանխիկ : Հատը 30 փր :
Առևտրական ծանուցումները ձրի
են :

Գուրս երթալիքներուն ծախքը
բաժանորդաց վրայ է :
Լրագրիս վերաբերեալ օրէնքը գը-
րուած պէտք է զննուի առ Տնո-
րէնն ի Վ. Պօլիս : Աստա արժը
ճամլը խառնի վերի Յարկը Թիւ 9 :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երեկ 46 Երեսփոխան ժայն ներկայ էին
Ետեան բացուելուն պէս Ս. Նախագահը Պատ-
րիարքարանի դրամական նկարագրերը յայտնեց :
Երկար վիճարանութենէ ետեւ Եղբ. Հին պարտուց
յան ձեւաժողովոյ պաշտօնը վաւերացնել օրոշուե-
ցաւ, որ Խառն ժողովոյ հետ այս խնդիրը կարգի
գնեն :

Պատշաճութիւններուն մ'ալ ի դիմաց հասա-
րակութեան յայտարարութիւն մատուց : Բայց մե-
ծադոյն մաս չգտնուելով, յառաջիկայ Ուրբաթ նո-
րէն գումարուելը ընդհ. ժողովոյն ձգուեցաւ . . .

— Եղբային Սահմանադրութիւնը վերաքննու-
թեան յանձնաժողովէն ստորագրուելով, Բ.
Պուռը տրուել է :

— Պաշտու թաղ. Խորհրդին 1860 Սար-
տի 1 էն մինչև 1865 Սկստեմբեր 30 ելեմտից ե
նորակաւոյց վարժարանին շինութեանը ծախուց
հաշուեցուցակները ե նուերատու բարերարաց ե
ձրի աշխատողաց ցանկը զննուած է մեզի : Բայց
Վարժարանը Ելակերտաց բացուելու հանդիսին
նկարագրութեանը վրայ ուսումնական բարեկամի
մը գրածը հրատարակած ըլլալով, կը մնայ մեզի
Օրիորդաց ալ յոյս բաղդին արժանանալուն ե ներ-
քին բարեկարգութեանցը սրտանց բարեմաշխու ե
Սեմ. Թաղ. Խորհրդոյն շնորհակալ ըլլալ :

— Կը լսենք որ այս օրերս արդի լուսաւոր-
չական Կղերին իրաւանց պաշտպան ընկերութիւն
մը պիտի հաստատուի :

— Գեր. Տ. Բարձրակիմաս Պաշտու. քա-
րողիչ ճայրադոյն Վարդապետը Պրուսայու Առաջ-
նորութեան կը շնորհակալուի :

— Չարանձակիք իրենց խնդրոյն վրայ Պատ-
րիարքարանէն յուսակտուր՝ Պապականութեան
գիմեր են :

— Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյն
շինութիւնը որ դորձաւորաց վէճին պատճառաւ
դադրած էր, կը ուրի թէ Պատրիարքարանի խնդ-
րադրով Ոստիկանութեան դռնէն հրամանագիր
առնուել է առջի ճարտարապետին ձեռքին սկսու-
ուելու :

— Բանի մի ազգային նամակներու հրատա-
րակութիւնը կը հարկադրենք հետեւեալ թիւթեր-
նուս կամ լաւ եւս բանք, շատութեան ե երկա-
րութեան, ուշ գալուն ե մեր լրագրին անձկութեան
պատճառաւ կարգի մը թողուլ, որոնց մէջ հրա-
տարակել չկրցածներնիս ալ կը գտնուին, ներքն մեզ
Սեմ. Ուղղորդները :

— 1867 Յունվար ամսուան տեղեկագիր Սուրբ
Փրկիչ հիւանդանոցին Կէտի գուլէի :

Եյս ա փո հիւանդանոցի բոլոր պատասխարե-
լը թիւն եղաւ 401 Ետեմէ 40 ը պաշտօնեայք
ե սպասաւորք. 62 պառկած հիւանդք. 47 խե-

ղաղք ե անառակք. 60 ծերք. 78 կանայք ե
117 մանկուկք են : Եյս ամիս դարձանուած հի-
ւանդներուն թիւը պառկած թէ օտրի վրայ ընդ
ամենը 90 ի չափ էր : Սեւեռներուն թիւը 8 է
Սուրտ Եւրո Վանցի թիւք, Յովհաննէս
Մարտիրոս Տիգրանակերտցի վերէմ, Գրիգոր
Մովսէս Հաճի քելլիւ իւ աղբոր. Յովհաննէս
Յակովբ Թաղովացի թիւք, Նշան Գալուստեան
վերէմ, մահտեի Գրիգոր Սամաթիացի, Խաչա-
տուր Մանուկ. Բիւրտիսթանցի. Յակովբ Ա-
րապետ Ելեմտաղի, որոնց երեքը՝ չորսը հոգեվա-
րութեան ատիճան բերուեցան հիւանդանոց :

Բժշկութեան թիւն է 30. 11 ը պառկած
հիւանդք՝ 19 օտրի վրայ : Ետեմ մէջ այլ ե այլ
հիւանդութիւններէն զատ. եօթը հին քել տղայք
կան. որ բժշկուեցան : Եյս ամիս 16 նոր հիւանդ-
ներ բերուեցան դուրսէն. որոնց մե ոմանք բժշկուած
արձակուեցան քարգէն :

(Խորհրդաւորութիւնն — յորհրդ էրեւելով)

— Ենցեալ թիւթին նամակին մոռցուած թուա-
կանն ու քաղաք. Կիրասուն 20 Յունվար 18 7 :

— Եւրպայե Պաղէճիկի քահանային անունն
ալ պիտի ըլլայ Տ. Յովհաննէս :

Ջ. Պաւլոս 28 Յունվար 1867

. . . Խմբագիր

. . . . Եղբային նշանաւոր լուր մը չունիմ,
քանի մը հիւսաւորանքու Սուրբ Սարգիսեան ե
Սուրբ Հովնիսիմեան վարժարաններուն ըրած ոյ-
ցելութիւններէն ի զատ, ատենց տուած վկայաւոր-
ները գոհացուցիչ են ե Ուսումնասիր ընկերու-
թեան ու տեսուչ Պ. Ոսկանեանի նկատմամբ գո-
վեստներ ե քաջալերութիւններ կը պարունակեն :
Վ Երեւելիս զպրօններուն վրայօք քանի մը խոր-
հրդածութիւն կուլէի ընել, բայց ուրիշ անգամ
ուան կը թողուի :

Ի ընէ անտի երախներուս մէջ Հայու արեւն
կրկով չեմ կրնար լուկեայն անցնիլ կը կը տես-
նեմ որ Օմիւռնիոյ Հայ երիտասարդութիւնը Եղ-
բին արդի թշուառ ե ցաւալի վիճակին առջև ան-
տարբեր կը կենայ, այդ չորակեր, դեռեւս շատերը
մայրենի լեզուն խօսելու նուիրական պարտաւո-
րութիւնը մոռնալով օտար լեզուներու կը ծառայեն
ե աշակերտ Եղբին առջև պարտաւորաց գտնուելէն
վերջը, օտարազգիաց առջև ալ կարհամարհուին :

Ենցեալները քանի մը հանգէտներու ներկայ
գտնուելով, ցաւօք օրտի տեսայ որ թէ երիտասարդ
ե թէ երիտասարդուհի աղբայինք Հայերէն լեզուն
խօսելու տեղ, Գաղղիարէն բառեր կը թօթուլէին
ու առանց բաժնին գիտնալու մեկզմ կ կը մեծա-
րէին, «Ի՜նչ. ըի այն ատեն ինքիւրենս, մինչև հոգ
պիտի հասնէր որ Հայը ինքը իւր ձեռքը կորսուի :
Վանի՜ ամօթ մեր երիտասարդութեան որ
ճմարիտ քաղաքակրթութիւնը չճանչնար, ամօթ,

որ լեզուադիտութիւնը լուսաւորութիւն կը կարծէ
կրկին ամօթ ե նախատինք, որ ապագայ սերուն-
դին ալ չար օրինակ ըլլայ : Եղբայրութիւն կը
յուսացուէր իրմ ե հիմա հակառակը կը գործէ :
Եւս՜, որ փոխանակ դէպ ի լոյս դիմելու, տգի-
տաբար աւելի խաւարին մէջ մնալու կը բաղձայ :

Տղիտութիւնն է այս ամէն իմաստակութեանց
զննաւոր պատճառը, դարձեալ տղիտութիւնն է
որ մեր ազգին նախկին փառաց անհետանալուն
պատճառ ըլլալէն վերջը, Հայութիւնը, այն առողջ
մարմինը հիւանդացուց, հիւանդը եղաւ հոգեվարք,
ե հիմա զանազան երկպառակութիւններով կու-
զեն անոր վերին շունչն ալ առնուլ ե անոր յու-
ղարկաւորութիւնը կատարել . . . Թիւսեան դրժ-
ուար է այս հոգեվարքը բժշկել, բայց աշխատիլ
պէտք է, ե ասանկով դուցէ այն մահաբեր փախի
դարման մը գտնուի :

Ինչո՞ւ երբ միւս աղբայը հօկայ քայլերով
դէպ ի լուսաւորութեան ջաջը կը յառաջանան,
մենք խաւարին մէջ անշարժ կը կենանք, չե՞ մի որ
տղէտ ենք, չե՞ մի որ, ինչպէս Օմիւռնիոյ Հայ
երիտասարդութեան, ընդհանուր Եղբին մէջ ալ
անձնանուէր ծառայողներ, այսինքն ճմարիտ աղ-
ղաւորներ քիչ կը գտնուին, ե այս ամէն բանէն
վերջը չենք ալ աշխատիր :

Եյս խորհրդածութիւնները երկար բարակ
ընելու համար բնդմաւոր միտք ու արժուն գրիչ
ունենալու է, չունիմ մէկը որ աղէկ մտածեմ,
չունիմ միւսը որ զարգարելով գրեմ, ուստի այս
քիչ մը բանն ալ որ գրեցի իմ ունեցած փոքր
ինչ աղբայրութիւնէս շղուած է :

Գանք քաղաքականութեան վրայ. Եւրոպա-
կան լրագիրները նոր բան մը չեն խօսիր, արդէն
գիտէք որ բոլոր տէրութիւնները մեծամեծ պատ-
րաստութիւններ կը տեսնեն. ինչո՞ւ, անշուշտ քա-
ղաքական հորիզոնը երթալով կը վիճնայ ե շա-
տերը մեծ փոթորիկ մը կը գուշակեն : Երեւելեան
խնդիրը դեռ կը յուզուի ե գուցէ քիչ առնէն
դեպքանաժողով մը կազմուի Երեւելից զանազան
գործերը կարգադրելու համար :

Ի րադիոնէն շատը Նախիւշէն Այստի իւր
ժողովրդեան տուած քանի մը ազատութիւններով
ե Գաղղիոյ պաշտօնէից փոփոխման վրայ կը բաղձնի,
բայց կերեւայ թէ Գաղղիական ժողովուրդը այս-
չափով չպիտի բաւականանայ :

Կրէտէի մէջ ապստամբութիւնը երթալով կը
տկարանայ, գուցէ ինչուան հիմա լինցած էր այս
խնդիրը ե թէ Ենգղիական Լաիքալ ե Ուստիա-
կան Դիմիտրի Եփրատ պատերազմական նաւերը
փախտափախ ընտանքը հունական չփախադրէին
վանս գի առով տնդացի ապստամբները քաջալեր-
ուեցան կարծելով որ Եւրոպական տէրութիւն-
ները միջամտութիւն կընէին ե տասնկով Սֆաքի-
ացիք որ արդէն զապուած էին, նորունց զուլի
վերցուցին, բայց բարեազգաբար վերջին շոգենա-

ւով եկած լուրերը Այստեղեան բանակին յաղ-
թութիւնները կաշտեն :

Այլ կրնն հետադարձը մը կը ծանուցանէ որ
Յունաստանի պաշտօնէից խորհրդոյն կողմանէ,
հրաման եղեր է զօրաց թիւը մինչև 31000 ի հաս-
ցնելու : Բնութեանցը ին :

Գ. Գ.

Արարման 4 Յետեւ 1867

... Խմբագիր Եղանակ լրագրոյ

Կարեւոր լրոց է մանաւանդ աղբյուրն որ և է
կրնանկութեան և սովորականութեան նկատմամբ
եղած տեղեկութեանց պատուական լրագրից էլն-
րուն մէջ գտած սիրայի բնութեանութիւնը կը վա-
տահանէ զմեզ առաջնորդելու մեծաշուք Կարա-
պետ Լիֆեմտի փանստեանին այս կողմերը ըրած ա-
կաւորեայ ուղեորութեան առթիւ սրտին մէջ տեղի
ունեցած բերկրայի և միանգամայն տխուր տպա-
ւորութիւնները յայտնել : Բերկրայի, ըստ որում
Մասիս և Նոյն ինքն Մանգումի Լիֆեմտի ընտիր
լրագրոյ քանի մը թերթերուն մէջ Կիւմուքիոյ
սահմանակից Պաղէնիի և Սիւնքի աղբյուրն
թուառ կացութեան սրտակէզ նկարագրութիւն-
ները մեծապէս ներգործութիւն ընելով Մայրաքա-
ղաքի աղբաւոր Լիֆեմտի փայ մտադիր եղեր են
ի նպատակն զամական հանգանակութեան ստու-
րագրութիւններ բանալ, և մինչև ահա՛ Երդոյ
Պ. Յ. Սիւնքիանին յօդուած և Կաւումի թատ-
րոնին մէջ ներկայացուցած վեմ թատերական
երգովը ութ հարիւր զուրուշ արդիւնք արտա-
դրիլը դարձեալ ի նպատակն անպատեղի ցնծու-
թեամբ կարգադրել : Փառք է պատիւ վե՛հ Եր-
զասիրութեան նոցա, որ ներկայ արդարեւ տար-
ւոյն մէջ մարդկութեան և կրօնի արտաշնչած իրենց
մարդասիրական այս մեծ պարտականութիւնը չեն
զանար իրենց թուառ աղբալիցներէն, և գեղե-
ցիկ օրինակ կը հանդիսանան խորհուրտելու և մղե-
լու այսպիսի աղբաւորական ձեռնառնութեան
այնպիսիները՝ որք ըն՝ նման անշարժ իրենց ան-
ձերը պարտելու և եթ հետամուտ եղած են :

Տխուր ըսի, քանզի յիշեալ զիւրօրեից ան-
ուանց գաղափարին մէջ Երզնայի զիւրին ան-
յիշատակ մնալը մեծ զարմանք կը պատճառէ, մէյ
մը՝ որ ոչ այնչափ հեռի անոնցմէ, և երկրորդ՝ որ
ոչինչ նուազ քան զնոսա զթոտ բաղկաց կարօտ
վիճակի մէջ կը արնի : Երդէն փունջ լրագիրն
լիովին բացատրեց նորոյն թուառութեան հան-
դամանքները, վասնորոյ և ոչ հարկ կայ կրկնելու .
բայց անկէջ ի վեր հետզհետէ ծաղած տառապանք-
ները այնչափ բարդեալ են իրենց փոյ . որ բնակ-

չաց մէկ մտքը վտարական ըրած է աւուր պարկեր
հայթայթելու և բանտարկելութեան երկիւղին
լուսն զօրութեամբ, և ընտանիքին լաւեւրուն՝
օրերով անուաղ մնալու տախտակ են :

Իսկ մնացեալ արքունի մեծազումար տրոց
երեսէն կրած կեղեքութեանը ոմանք ուստիկանու-
թեան գուռը, և ոմանք տեղեւոյ զպրոցին սրահին
մէջ խուռն ըստնութեամբ, Լատիկիւրացի նման
զրիւն մը պէտք ունի նկարագրելու, մինչ զի թէ
յատուկ ուղեւոր ալ եղաւ ի Պատրիարքարանն,
բայց օժանդակութիւն մը չըլալով ցարդ նոյն ա-
ղեղորմ կացութեան մէջ կը յարատեան :

Բայ զիսեմը և չեմը ուղեր ծածկել որ
զիւրիս ապրնանկութեան այս անգամ լրագրաց
և հետեւարար Երզասիրաց ուղադրութեան վիճակ-
ը զգալորութիւնը արդեամբ յիշեալ Կարապետ
Լիֆեմտիին կը վերաբերի, որ նախորդ ամսոյն մէջ
Կիւմուքիա և յիշեալ զիւրօրեից այցելութեան
երան տանն այս զիւրէս քերելով անցեր է : Եր-
զարն անլուկ ձայնիւ կը զօրեմը իր անարդամ-
ծար աղբաւորութիւնը, որ մի առ մի թէ բանտից
մէջ և թէ զուրեքը աղբայնոց կացութեան վրայ
հարցաքննութիւններ ընելով անոնց պակասութեանց
հոյ տանելու ջանացեր և միջմարեր է, ինչպէս 16
թուով հրատարակած էիք, բայց տեղեւոյ տարա-
բաղը հասարակութեան իւր ցանկալի այցելութեան
զրկուիլը մեծ մտառանջութիւն կուտայ մեզ թէ ինչ
առիթով կամ որ զիսեմը տեղեւոյ վաղեմանքն
ալ սիրովեւ չհաճեցաւ : Ինչպէս փորձը կը ցու-
ցունէ՝ զիւրիս ճակատադիրն է որ երբեմն երբեմն
այս կողմերը ճանապարհորդող նշանաւոր այցելու-
ներուն քաղցր հաւատարմը և յարգանքը վայելե-
լու միշտ անյա՛ղութիւնը ունեցեր է . ապա թէ
ոչ՝ որ առաւել հաւանական է, աշխարհային պաշտ-
պանութեան զօրակից կարծեալ կրօնափոխու-
թեան շարժումը չըլաւ : Որ և մնալը միշտ փա-
փաքող յարատեւութեան Հայրենի կրօնի և աշ-
գային անկողն գրութեան նախանձախնդիր և շեղ
շնորհապարտ

Խ. Ս. Բ. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՐԴԻՆԵՍԱԿԱՆԳԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ

Կը լսենք ստոյգ աղբաւորն որ այս Զորեքար-
թի օր Մեծաքանի ընկերութեան Եփրատ շողե-
նաւով Տէրութիւնը ներկայացնող Լիֆեմտիներն
երկուքը Իզլէթ Պէյ և Ս. Տըլօն 150 մետու-
կով ծանրայ ելան : Յառա՛խայ Զորեքարթի օր
ալ դարձեալ վերջիշեալ Լիֆեմտիներն շողեա-
ւով մնացած ապրանքները պիտի տանին Մեծ.
Յովհաննէս Լիֆեմտի Թիւրքիզեան և Հաճի Պէյ :
Թիւրքիզեան Լիֆեմտի իրեւ քննիչ (ձեւեւ) և

Ժողովի անգամ ընտրուած է Օսմանեան Տէրու-
թեան երկրագործական բերքերուն վերաբերեալ
մասին համար : Այլ կըլապէս Ս. Սեմ . Սեւաթեան
Պէյ, ու Ս. Սեմ . Պայիք Պէյն ալ Մարտի մէջ
պիտի ծանրայ կրնն, որպէս զի ընդհանուր ար-
ուեստահանութեան բացուելուն, որ ճիշտ Եպրիլ
1 ին պիտի ըլլայ, ներկայ դանուին :

Հայ-Լիֆեմտիներ Եպրիլ Պայիքի
Լիֆեմտին, որ իւր ուսմանը փարիզ առած, և
քիմիական, բուսաբանական և հանրաշահական
գիտութեանց մէջ շատ նշանաւոր դանուած է,
և այժմ՝ արքունի բժշկական դպրոցին մէջ օգնա-
կան դասատու և բուսաբանական պարտեզին ալ
տեսուէն է, նաև Օսմանեան արուեստահանութեան
ալ ժողովոյ անգամ, և բնալուստեան աշխատու-
թեանց մէջ մեծ ծառայութիւններ ըրած ըլլալով,
հինգերորդ կարգի Մեծիփէ շրանչան առաւ :

ԲԱՐԱՐԱԿԱՆ

Օսմանեան Կայսերութեան քաղաքա-
կանութեան, անցեալ շաբթու ծանուցած փոփոխու-
թիւններուն նոյնիսկ, մեծամեծ յոյսեր կուտան
հաճախանի երջանիկ օրեր տեսնելուն, ինչպէս
որ Եւրոպական լրագիրք ալ կը վկայեն . և արդէն
կարեւոր իրողութեանց ձեռնարկներ եղած են :
Ապասկը դարձաբնութեանցը լիովին յուսով, և
զօրութիւն լիարեւել Լատուոյ Կորնտի Բարձր.
Պաշտօնէից համար :

Իսկ Եւրոպական Պիտութեանց քաղաքա-
կանութեան, որ ամբողջ կամ մասախուղեմէջ
պատեալ է առաւել, հաճախանի վայոյթ նըշ-
մարուածը թէ Օրոտափառ Խնթախախուս իրա-
ւանց և թէ Իւր Հայրադուք խնամոցը ներքե
պատուարեալ հարտափայ բարօրութեանը նոյառ-
տուր է : Ինչպէս որ կը տեսնուի մասնաւորապէս
Ս. Ե. Կարդիօն Կայսր և Ս. Երթօրի թաղա-
ւոյն խօսած ձեռքերն :

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԻ

Լիթալ տ'Օրիսի մէջ փարիզէն զրուած
հետեւեալ խորհրդածութիւնը մեր ընթերցողաց
հազորդէլ արժան կը դատենք, մանաւանդ այն-
պիսեաց որ աշխատասիրութեան արժէքը ճանչելու
պէտք ունին :

Երեւելի մը համար շատ օգտակար բան է
զեպ ի փարիզ ճանբորդութիւն մ'ընել : Եւս
երկրիս մէջ պարտելով շատ մ'ընտիր ծանօթու-
թեանց նիւթ պիտի դանէ, ընդարձակ օւսանե-
լիաց նիւթ պիտի դանէ, Կարդեացոց աղիւ
քաղաքաշարութիւնը իր հետապօտութեանց մէջ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Պ. Գ.

ԼԱՍԱՐԹԻՆԻ

ԲԱՐԱՐԱԿԱՆ

(Հարմարութիւն . Տէն 18 :)

Հայրս կողմադուած, տարագրուած և հիւանդ՝ զիս
հետը Գաղղիա բերաւ, նոյնպէս ինձմէ քիչ մեծ մէկ քայլ
այլ, Լոն դառնալէն քիչ ժամանակ ետքը մեռաւ Պը-
թանի մէջ, ուր աղքատ աղբալանաց տուն հիւրըկա-
լութիւն գտած էինք : Որպէսզի մը պէս դասախորհու-
ցայ ինչուք այն յետամոր մեռնելու պահը, զոր առ-
բաղիր վիճակին ինձ տուած էր : Տասներկու տարեկան
որ եղայ, Կառապարութիւնը վիճակին խնամակալութիւնն
իր վրան առաւ, իրրէ Եմբրիկա ծնած տնանկ կէս սեամորթ
Եւրոպացի մը որը, որ իւր հայրենեացը ծառայելու էր,
Կեծցայ կատարեալ շուայութեան մէջ և այս հոյակապ
տան բոլոր մարդասիրութեամբ, ուր տեղ Տէրութիւնը
հայրենեաց համար մեռնող քաղաքացոց աղջիկ դաս-
ները կը ստացանէր, Լոն դարձապէս հասա՛ւ, կանխա-
հատ մնաց ձիւրքեղով, ու նաեւ, կրսն ալ թէ, ան բանին
մէջ որ այն առան զեղեցկութիւն կը կաշտէր, ի՞նչը և
տխուր գեղեցկութիւն, որ արեւադարձի տունկին մը ծաղիկ
նման, օտար երկից տակ քանի մ'աւուր համար միայն
կը ընացուի, Ստիպն այն զեղեցկութիւնն ու այն անօգուտ

ձիւրքէն չէին զուարճացներ ոչ մէկ աչք մը և ոչ մէկ
սիրտեակ մը այն ցանկապատէն դուրս, ուր օր և օր փակուած
կը մնայ :

Ընկերներս՝ որոնց հետ հաստատել էի այս աղբալան
բարեկամութիւնները որ սրտի աղբալանութեանց նման
կըլլան, մէկէկ մէկիկ այն տեղէն կենդին իրենց մօրը տունը
երթաւու, կամ իրենց ամուսնականութեան հետեւեալ համար,
եւ ոչ մէկ երկտասարք ինձ համար չէր խօսեր, հետա ա-
մուսնաւոր չէր ուղեր : Բոլոր բարեկամութեանց այսպէս
եռակ եռակ մեկնելուն վրայ տխուր էի, տխուր՝ այսպէս
բոլոր աշխարհի երեսէն ընկած ըլլալու և այս սիրելի
առաջ սրտին զգացած յաւիտեական պիտութեանը հա-
մար : Հատ անգամ ալ գաղտուկ կուլայի : Սրտեա նախա-
տինը կը թափէր այն սեամորթ կնոջ վրայ, որ ինձ չէր
թողած իմ առջի հայրենեաց տեղացի տակ թաղուելու,
որոնք դանուած աշխարհի աշխարհ չափ անգուլ չէին :

Երբեմն երբեմն հաստին առած երեսէն մարդ մը յա-
նուն կայսեր պոչերով ինձ բնկուա կուգար այս աղբալին
դասախորհութեան տանը, տեղեկանալու համար այն յա-
ռաջաբնութեանց զոր աշխարհաւոր հիւր մարդաբաղան
առաջին կարգի վարժապետացը ձեռք առնուած զի-
տութեանց և արուեստից մէջ կը ցուցնէին . անգուցար
զիս այս մարդուն կը ներկայացնէին որբերուն տրուած
դասախորհութեանը ամենախառաւարտ օրինակ մը տալու
համար : Եւս մարդը տղայ հասակէս ի վեր բոլորովին տա-
րօրեանկ նախամեծար սիրով մ'իմն հետ կը վարուէր,
— Բ՛արձի կը ցաւիմ, կրօնը երբեմն բարձր ձայնիւ, որ-
պէս զի ես լսեմ, տղայ մը չունենալուս վրայ :

Օրին մէկը զիս մեր զիւստը տեսուհիին արահը
կանցնէին : Եւս տեղ գտայ այս երեսէի մարդն որ ինձ
կրօնաւոր : Եւս ընտան ինքն ալ ինձ չափ երկուտ կե-

րէւր : — Աղջիկս, բաւ ինձ վերջապէս, տարիները կը օա-
հին կերթան բոլոր աշխարհի համար . երկարօրէն՝ քեզի
համար, և կարճ կերպով՝ ինձ համար : Գուն այսօր տանն
և եօթն տարեկան ես : Քանի մի ամեկ ետե կը ժողենաս
այն հասակին, յորում այս տունը կը պարտաւորի քեզ
աշխարհի յանձնել : Բայց քեզի ընդունելու համար չկայ
աշխարհք, Գուն անհայրենիք, առանց հայրենի տան,
առանց ստացուածաց և առանց աղբալանի մէկն ես Գաղ-
ղիայ մէջ : Եւս երկեր ուր որ դուս ծներ ես, հիմա սեւեա
մարթնեւուն ստացուածքն եղած է : Եւս ամէն անգամ
կացութեան ու ամէն պաշտպանութեան գուրկ մնալը շատ
տարիէ ի վեր զիս քաւ վրայովը կը վրդովէ : Երկտասարդ
աղջկան մը աշխատանքով ձեռք բերած ապրուստը դա-
րանակալութիւններով և դառնութեամբ լի է : Բարեկամաց
տուններուն մէջ ընդունուած ապրուստարանները անհաս-
տատ ու նուազագոյնքն են : Հոգւոյ անկախութեան հա-
մար, Վերջին աստիճանի գեղեցկութիւնը՝ զոր բնութիւնը
քեզի պարզեւած է, անանկ փայլունութիւն մ'է որ վիճա-
կին աղքատութիւնը կը յայտնէ և մարթնեւուն իրեն կը
քաշէ, ինչպէս որ ոսկին որ ոսկի իրեն իրեն կը քաշէ :
Ո՛ր տեղ անձը այս կենաց վերջերուն ու փառանքներուն
զեմ ապահովութեան տակ դնելու կարծիք կրնաւ — Բնաւ
չլիտեմ, ըսի իրեն, և քանի մը ժամանակ ի վեր կը
տեսնեմ միայն Եստուած կամ մահը որը կրնան զիս իմ
ճակատագրէս աղտակել : — Եւս, նորէն լսաւ ինձ տխուր
և խնորոշ ժպիտով մը, կար ուրիշ մէկ աշխատութիւն մը
որուն վրայ ես փարսած եմ, բայց հաղիւ կը համարձա-
կեմ՝ քեզի առաջարկելու :

Ընէ, տեղ իմ, պատասխանեցի իրեն, դուս ինձ հա-
մար այնչափ երկար ժամանակէ ի վեր հօր մը նոյնաւորն
ու պրօքուածքն ունեցած ես, որ պիտի կարծեմ իմ քե-

որանք կը կրկնէին իրենց պիտի օրէնքը: Ամէն տեղ
պիտի տեսնէն աշխատելու սէր: Թէ դեռ չը պարտի
և թէ մեծ քաղաքները, պիտի կընեն իր դեմը արք
կանայք ու տղայք բոլորն ալ զգաղեալ: ոման
անձն նիւթեր ձեռք թերեւ, ոմանք իրենց վաթ
ճառքը տարածելով դիտու թէ երթեկէն շարուն
նախորդին մը, ձիերու անդադար ոտնաշարք մը,
զանազան կառաց անոնք իրարմէ շարժում մը
կը դորձեն: Այս անկարարքին իրաց մէջ բնաւ
աղաղակ մը չկայ: ամէնը կը քայլեն, կը վարուին
և կը խուսափեն խելքով, չկայ փողոց առանց վաւ
ճառատան: Թող անձինք գայ, ձիւն տեղայ, կամ
օդը պարզ ըլլայ, ամէն մարդ իր դորձոյն կը պա
րապի: կը շրջադայի կամ կը դառնա, որպէս թէ
ժամանակին քմացը հետ հակառակելու բան չունի:

Քնաւ անպիտան խոտ մը չկայ դաշտաց մէջ,
ուղղադիմ անօտնէր, տարեկէն կողմնորոշումն ոման
թիւթե ու աչաց հաճելի անջուրները դետին տիր
ուրտոց սահմանը կորոշեն, որթերու կոճերը լաւ
կարգ ունին ու արուեստով մը կտրուած են, աւ
կէց աղէկ խնամք շտարուի հարուստ կարուստ
տիրով մը զարդարուն սրահին: Հայտ յանգիման
կը տեսնուի որ հայրենաց սէրը ամենախորին զրաց
մունք մ'է: Վաղընացուց սրտին մէջ: Այլ արդեօք
կարդիլէ որ հաճախանի մէջ ալ նոյնպէս չը
լայ: Իւր հոգը Վաղընայ հոգին շատ աւելի արդա
տաւոր է և իւր արեգակը աւելի պայծառ: Վաղ
դիցիք աղէկ անանիւր աղէկ պատարարուիլ կը
սիրեն: կը ճանչեն թէ անդու աշխատութեամբ
կարելի է շահերին պաշտպանել, և այս կերպիւ կը
շարժին: Օմանեան Այսերու թիւթե փողովուրդը
քիչով դոճ կը լլայ, ասիկա սովու ժամանակի ա
ռաքինութիւն մ'է, և այն ատենի որ անբերրի ա
նապատի մը մէջ կապրի մարդ, բայց երբ ետիկը
հարուստ է, այսպէս չէ: Այլ: Պօլսոյ բնակիչը ու
հաց մը կուտէ ձեռք իւրով թրճած, (գուցէ պողաւ
բակ ուղե) նախաճաշ կընէ վարունդով որ իրեն
փորու ցաւ կը պատճառէ ու փարիզի մէջ աղիւ
ուտիկի համար պէտք կըլաւ ստակէն աւելի ծախք
կընէ: Ահա օրինակը:

Այսերու թիւթե խնամքին խնայողական պան
դոկէն կառնուի:

108	տրամ աղիւ մնի ըւր	5	սանդիմ 9	փարա
20	ստորոված միս	5	9	"
140	կըզով կամ առանց կըզ կիւրած խաւ			
	լարա	5	9	"
140	լաւ ապուր	5	9	"
41	ձերմակ հաց	5	9	"

25 սանդիմ

դի հնազանդելով իմ հօրս պիտի հնազանդիմ: — Զայր
մը, ո՛հ, կրկնէ, հազար անգամ երանի էր այն մարդուն
որ քեզի պէս աղիւ մ'ուսնար: Երբ ինձ թէ որ երբեք
համարձակեցայ ատանի երազ մը մտայ մէջ ծնանելու:
Գրեկ բրէ ինձ, ըսաւ ան ատեն աւելի ծանր և աւելի
փափուկ ձայնիւ մը, որովհ ըստ արատութեամբն ու
բոլոր մտադրութեամբն մտիկ բրէ:

Այս իմ վերին տարինըստ կը մտնեամ, գերեզ
մանը չընար ուշանալ ինձ համար բացուելու: ամենեւին
աղաղական չունիմ որոնց թողում իմ փառանքով իմ
անուան համար պարծանքն ու այն քիչ մը հարստու
թիւնը զոր աշխատութիւններս ինձ հայրն ալ թաւ են: Մին
չէ այս ատեն միտակ ապրեցայ, զբաղելով այն ուսմանց
որ կենարա մաշկեղան ու պայծառացուցին: Ար հասնիմ
կենաց ժամանակն ու ցաւով սրտի կը տեսնեմ որ գետ
ապրելու սկսած չեմ, որովհետեւ չխորհեցայ սիրել: Ալ
կարելի չէ ետ դառնալ ու նորէն երջանկութեան ճանրան
ձեռք առնուլ փոխանակ այն փառաց ճանրուն զոր զրծ
բաղդարար բնութիւն: և սակայն պիտի ուղեմ մտնել
առանց ինձմէ ետ: Երբեք մը ձեռքս այն զոյւթ ինչ
ուրիշ մը գոյութեան մէջ յարստեմ որ զոյւթմունք
կրտուի, մէկ հատիկ ամառնութիւն, որուն կը հաւատամ
որանց: Այս գրացումը միայն երախտագիտութիւն կը
նայ ըլլալ: Արդամ թէ քեզնէ կուգեմ այս երախտա
գիտութիւնն ընդունել: Բայց այս բանիս համար, աւել
ցուց խօսքին վրայ շատ երկար կը պիտի, պէտք է որ դուն
աշխարհի տուջն, ու միայն աշխարհի համար արիւթ ին
ունենաւ ընդունելու անուան, ձեռքս, անանի ծերդ մը
սէր որ ամուսին պատուանդով հայր մը միայն պիտի
ըլլայ, և այս տխրոյթով ուրիշ բան չպիտի ուղե, այլ

«Առաջի այսպէս 45 փարայով փարիզի մէջ
կուտուի ինչ որ Այլ: Պօլսոյ մէջ շատ մարդիկ չեն
կրնար ուտել առէն օր: Երկու խելացի մատա
կարարութեան հետ կցուած մեծ դորձուէութեան
մը պառզն է: Այս երկրին մէջ աղքատին ալ
զիւրութիւն կայ հարուստին ալ: կրնայ քանի մը
սանդիմ ալ ծախք ըլլալ, քանի մը հազար ֆրանք
ալ: Երկու կերպիւ ալ դոճ կը լլայ, մէկին մէջը
չհաւարը կը փնտռուի, միւսին մէջ հաղուաղիւսն
ու անձին հաճոյականը:

«Կարելի չէ արդեօք Այլ: Պօլսոյ մէջ ալ ընտ
ցնել խնայողական պանդոկներու կրթութիւնը փա
րիզիներուն նման: Ի՞նչ միջնորդութիւն առաջ
չէր ասիկէ այնպիսի ժողովուրդի մը որ քիչ զիւ
րութիւն ունի: Այնպէս ալ (որին լրացիւր մար
դարեան նպատակի մը իրօք կատարուէր կամ
նաւաւ ատեն այս ձեռնարկը պաշտպանելով, նոր
տիրոջ մը կը յաւելու իրեն հասարակաց երախ
տադիտութեան մէջ: Հասարակ ժողովուրդը աշ
խատութեան յորդորել, իրեն հաճոյական կացու
թիւն մը ապահովել, ահա այս է աղիւ և հետեւ
ւելու նպատակ մը: Աշխատութեան կարեւորու
թիւնը այնպէս լաւ բնութեւն է Վաղընայ մէջ, որ
ամէն աշխատող մարդ ատոր համար պատիւ գտած
է: Չնմարուէր այն արհամարհանքը որ ուրիշ ա
մէն տեղ մարդկային ընկերութեան բարձրագոյն
մարդիկ նուաւ դորձուէութիւն կը ցուցնեն: այս ար
համարհանքը ժողովուրդի մը կործանման և անկ
ման ստուգ նշանն է: արիւստիւ մարդիկ պարսին
յանձն առնուլ իր հետեւներէն այսպէս ցա
ւաղի դատողութեան մ'արարած անհետացնելու:

Այս օրերէն ետեւ նամակագիրը դաշտային
նկարագրութեան մտնելով, անտառներու վրայ կը
խօսի, անոնք կտրուեն և հետզհետէ նորի հաւ
ցնելու կերպը կը պատմէ: Արդ զով (ամենեւին
կառավարութիւնը որ Եւրոպայի վարպետներու
ձեռքը այս պիտանի արուեստից դպրոց բացած է
Մայրաքաղաքի մէջ, սակայն կը բաղձայ որ հա
սարակաց դպրոցներու մէջ ալ մտնէ այս ուսուցը,
ու կանցնի նշանաւոր սա պատմութեանը, բռնով:

«Երբ որ Օմանեան Այսերութիւնը իւր
պայծառութեան մէջն էր, ճարտարարուեստութիւնը
ծաղկած էր: Ալ Լենտիկ և ուրիշ Միլիթրական
Հասարակարութիւնները ձեռնարկու դորձու
ծոց երեւել փոխանակութիւն մը կընէին: Այս ա
տեններ Այսերական երկրին մէջ հարուստ գրա
մաղուս մը կը գիշերէր: Ինչեպիտի արեւմտեւ
ետեւ Միլիթրական Ալ Լենտիկի Հասարակար
տութեան Վիսպային կըսէր: «Այլ: Երբ մը վշտաց
վրայ կուրախանաք, դուք մեղ կործանուած կը
կարծէք, աղէկ, բայց դիտել որ կի՞ն հարկաւոր

ըլլայ, երբ ամուսնան մէջ կորսուած նաւատորմին
թիւովը անոր նման նաւատորմ մը կը պատրաս
տուի, արժանի խարիսխներով և բնականայ առա
գաստներով:» Միլիթրական շատ աղէկ կրնար
ըսել այս խօսքը: քանզի Այսերական երկրորդ հա
րուստ էր: դորձուէութիւնը ամէն տեղ կը տիրէր:
Այս երանկութեան դարուն մէջ գիշերած գրա
մաղուսը, ետքերը սպառեցաւ: ատիկ այն աւ
տիման աւրուցաւ, որ առաջնորդ հինգ ֆրանքի
մօտ արժէք ունեցող զահեկանը իր առջի արժէ
քին մէկ քանակիւ երրորդ մասը կարծէր: Եր
կա առաւել սպառելու յարմար գտնուցաւ քան
թէ արդիւնը առաջ ընկելու: աշխատութիւնը ար
համարհանցաւ, ալ ժամանակն է որ այս ցաւաղի
ճանրէն դադարուի, ժամանակն է որ արօրը յար
դարուի, դարեանաւոր պատրաստուի: Այս պայ
մանաւ հաճախան պիտի կարողանայ այն մեծա
շուք դիրքը նորէն նուաճել, զոր ունէր անցելոյն
մէջ, պիտի կարողանայ իւր ժողովուրդները կընա
նիկ ու բարեբաւտիկ տեսնել: . .

Բ. ՄՕՆԹԱՆԻ

— Պահարդ մը փոկին կախուած հրացան մը
մէջը գրեթէ պարագ պրայ մախաղ մը ուսը ան
ցածները Ա Օմարայի մօտերը յիմարանոցի մը վան
դակապատին տուէր կանգնած էր, ձեռքն ալ աղ
նիւ ձի մը, և զոյք մը գեղեցիկ որսարդիկ շուն ալ
կտին: Խնդրէր ալ նոյն փողոցին դուրս ելած էին
քիչ մը օդ աւանելու համար: Ըստեմէ մէկը պահ
նորէն կը մօտենայ ու մէջերէն հետեւալ խօ
սակցութիւնը տնդի կը գտնէ:

Խնդր: — Եւրդ ի՞նչ աղւոր ձի ունիս: ար
դեօք քանի՞ կարծէ:

Պահարդ: — Այս ձին ութսուն լիւրայով
ստացած է իմ տէրս:

— Հապա այդ ուսեղ կախուած հրացանը:

— Երկու Ա կտուի — Բիւրաղ մ'է, և եօ
թանապուս լիւրայէն պակաս տրուած չէ ասոր ալ:

— Եւրդ երկու շուներուն ամէն մէկը քանի՞
առնուած են:

— Ըստեմ երկուքն ալ քանակին լիւր կար
ծին:

— Ի՞նչ ունիս մախաղիդ մէջը:

— Պահարդայէն փոքր թռչուն մը:

— Ինչ որ կը հաճէ, ըսէր ինձ, ի՞նչ գին
կընէ այդ փայլի օրը:

— Այս եղանակին փոքրիկ պէքացա մը տասն
երկու շին կարծէ:

Խնդր: (Ն ուրեմ, սիրելի բարեկամս,
պարտք կը ձգեմ վրայ որ ձեռք վրայ հնձիս,
ու շուտով ասկէ հեռանաս, քանզի թէ որ Տե
սուք յանկարծ հոս գայ ու իմանայ որ խելօք մարդ
մը հարկը իննսուն լիւր կը մխէ որ յաղիկ
սպաննել տասներկու շին արժող փոքրիկ թռչուն
մը, անմիջապէս քեզի կը բռնէ: ու խնդրանոցին
մէջ կը փակէ իմ տեղս:

որ դեռ ճանչեմ: Իմ վրայ հօր մը բոլոր անհաւու
թիւնը, բոլոր զթուլ ինչը և բոլոր ինքնին ունեցաւ:
Ձիս շրջապատեց զրախմութեան, իմաստարութեան և
կենցաղագիտութեան մէջ հոգաւոր եղող բաղձով իւ
րնոր ծերերով որը վերին գարուն պայծառութեան
կէպ ու յեղափոխութեան տապալէն և տերութեան կա
մաւոր ծառայութեան ազատած էին: Ինձ բարեկամ ու ա
ռաջնորդ ընտրեց այն դարուն մէջ իրենց արդեամբն ու
բնական ձերբովն երեւելի եղող կանանց մէջ մէկ քա
նին: Ինքն անձամբ զիս քանդակեց այն արտի կամ մտաց
յառուէ յօժարութիւններուն որ զրախմ ու պէպիտա
ցնեմ իմ միտքին կենցաղ ծերերուն մը տանը մէջ: Եր
բէք դեռ իմ յարաբերութեանց խնամ կամ նախան
ձատ չցուցնելով բարեկիրտ ինքնին կը վնասէր այն ամէն
նշանաւոր մարդիկ որոնց բնկերութիւնն ինձ համար կը
նար հաճել ըլլալ: Երբեք իմ եղած կըլլար թէ որ ես իր
այն դատած խումբին մէջէն մէկը նախաձեռնար ընտրել, ինքն
ալ իրեն բնութեան ինքնին պիտի յարմարեցնէր ան
շուշտ: Գուցէ այս ընդհանրական սէրը որուն առարկան
էր, պատճառ եղաւ որ զիս նախաձեռնար կերպիւ մէկը
սիրելու զգայունքէն ազատեց: Զատ երջանիկ ու շատ
փայլաւորաւ ըլլաւու համար իմ սիրտս զգաւ ժամա
նակ չունելի: և վերջապէս տմաւնայ ինձ հետ ունեցած
յարաբերութեանց մէջ շատ փափուկ հայրութիւն մը
կար, թէեւ իւր դորովը կը կայանար երբեքն զիս սրտին
վրան սեղմելու և ձեռքը մարդիս մէկի ընկելով ճակատս
պահելու մէջ:

միայն քեզ իւր տունն ընդունելու և քեզ իւր զաւակին
պէս արտաք սիրելու իրաւունքը:

«Այն ծերերն, ու այն օրը պատասխան առնել
չուղիւ, քաղաքացա զնայ: Այն պատասխանը արդէն
իմ շրջանցս վրան էր: Աս մարդը ասանց այցելութիւն
ընդունելուն մէջ այն մէկ հատիկ մարդն էր որ ինձ ցցուց
այն հասարակաց և զրեթէ ամբարտաւան դարձողութեան
զատ զգացումը մը որ նայուածքներով և զարմացական բա
ռերով կը յայտնուի և է աւելի նախապէս մը քան թէ
մեծարանք մ'առ անմղով իմնին և առ երկուստեք ինն,
եւ սէրը չէի ճանչեր: Իմ վրաս բոլոր ընտանեկան սէրե
րուն միայն պարագութիւնը կը տեսնէի: Ինձ քաղաք կը
թուէր այն սէր գտնել այնպիսի հօր մը մօտ որուն սիրտը
այսպիսի վնասանութեամբ զիս որդեկերէր էր: Ար գտնելի
պատուաւոր և սպասելու պատասխանաւոր մը անտույգ կա
ցութեան տեղ, ուր պիտի նետուէի քանի մ'ամառ ետեւ:
անուան կը կըստանայի որ պատիւ կը պատճառէր այն կնոջ
որուն պակը կըլլար: Երբեք մը մարդը կը գտնէի,
բայց այնպիսի համարաւոր տակ ձերմակ որ ամէն օր իւր
սիրելիները կերտատարեցան: Կը գտնէի տարիներ որ
զրեթէ իմ տարիներուն թուայն հինգ անգամուն կը հա
ւատարէին: Բայց յոտակ ու չընդ գէմէ մը կը գտնէի որ
ժամանակի յարգ կազմէն առանց ծերութեան գրեթէ
վերջապէս այնպիսի երես մը կը գտնէի ուր իմաստութիւնն
ու բարութիւնը այս հասակի երկու գեղեցիկութիւնները
աղոց անգամ աչքն ու սէրը կը գրաւէն: . . .

«Այն օրը որ մշտնջենաւորապէս սրբոց գլորեցնէր դուրս
պիտի ելնէի, մտայ չէ թէ իրեն իրեն կին, այլ իրեն
իւր աղջիկը ամուսնոյս տունը: Աշխարհ դեռնար այս անու
նով կանաւանը, իսկ ինքն միայն հայր անունով կուգէր

